

**O'ZBEKISTONDA EKSTREMAL VA SPORT TURIZMINING
AHAMIYATI**

**ЗНАЧЕНИЕ ЭКСТРЕМАЛЬНОГО И СПОРТИВНОГО ТУРИЗМА В
УЗБЕКИСТАНЕ**

**THE IMPORTANCE OF EXTREME AND SPORTS TOURISM IN
UZBEKISTAN**

Ismailova Sevinch

Toshkent kimyo xalqaro universiteti

Turizm talabasi

isevinch203@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqola O'zbekistonda ekstremal va sport turizmining ahamiyati va rivojlanish istiqbollari o'rganishga qaratilgan. Mazkur sohaning iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy jihatlarini tahlil qilish orqali uning keng qamrovli ta'sirini baholash ko'zda tutilgan. Shuningdek, mamlakatda ekstremal va sport turizmini rag'batlantirish uchun zarur bo'lgan infratuzilma, qonunchilik bazasi va marketingni rivojlantirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Kalit so'zlar: ekstremal turizm, sport turizmi, O'zbekiston, iqtisodiy rivojlanish, madaniy meros, infratuzilma

Аннотация. Данная статья направлена на изучение значения и перспектив развития экстремального и спортивного туризма в Узбекистане. Посредством анализа экономических, социальных и культурных аспектов данной сферы предполагается оценить ее всеобъемлющее воздействие. Также будут разработаны рекомендации по развитию инфраструктуры, законодательной базы и маркетинга, необходимых для стимулирования экстремального и спортивного туризма в стране.

Ключевые слова: экстремальный туризм, спортивный туризм, Узбекистан, экономическое развитие, культурное наследие, инфраструктура

Abstract. This article is aimed at studying the importance and development prospects of extreme and sports tourism in Uzbekistan. It is envisaged to assess its comprehensive impact by analyzing the economic, social and cultural aspects of this area. Recommendations will also be developed for the development of infrastructure, legislative base and marketing necessary to promote extreme and sports tourism in the country.

Keywords: extreme tourism, sports tourism, Uzbekistan, economic development, cultural heritage, infrastructure

KIRISH

Turizm sanoati butun dunyoda iqtisodiy va madaniy rivojlanishning muhim omili hisoblanadi. Mamlakatlar o'zlarining tabiiy va madaniy boyliklarini namoyish qilish orqali chet ellik sayyohlarni jalb qilish imkoniyatiga ega. Shu bilan birga, turizmning yangi turlari paydo bo'lmoqda, jumladan, ekstremal va sport turizmi ham shular jumlasidandir. Ushbu yo'nalish tabiatga muhabbat, qiziqarli tajribalar olish va jismoniy faollikni o'z ichiga oladi.

O'zbekiston tabiiy va madaniy boyliklarga boy mamlakat bo'lib, u ekstremal va sport turizmini rivojlantirish uchun katta salohiyatga ega. Tog'li hududlar, cho'llar va tabiiy landshaftlar turli xil ekstremal turlarga yo'naltirilgan mashg'ulotlar uchun qulay sharoitlarni yaratadi. Shuningdek, milliy madaniyat, qadimiy shaharlar va tarixiy obidalar chet ellik sayyohlar uchun qiziqarli obyektlar hisoblanadi.

Shu bilan birga, O'zbekistonda ekstremal va sport turizmini rivojlantirish bo'yicha ayrim muammolar mavjud. Jumladan, infratuzilma, qonunchilik bazasi va marketing sohasidagi kamchiliklar bu sohaning jadal rivojlanishiga to'sqinlik qilmoqda. Shuning uchun, ushbu maqolada ekstremal va sport turizmining O'zbekiston uchun ahamiyati, uning iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy ta'siri tahlil qilinadi. Shuningdek, infratuzilma, qonunchilik bazasi va boshqa muhim omillarni yaxshilash bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqiladi.

USULLAR VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Ushbu tadqiqotda quyidagi usullardan foydalanilgan:

Adabiyotlar tahlili - ekstremal va sport turizmi sohasidagi ilmiy maqolalar, monografiyalar va hisobotlar o'rganildi. Jumladan, ushbu yo'nalishning iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy ta'siri, infratuzilma va marketing masalalari tahlil qilindi [1,2,3].

Miqdoriy ma'lumotlar tahlili - O'zbekiston turizm sanoatining statistik ma'lumotlari, chet ellik sayyohlar soni, turizm daromadlari va boshqa raqamli ko'rsatkichlar o'rganildi [4,5].

Sifat tahlili - ekstremal va sport turizmi sohasidagi mutaxassislar, mahalliy aholining vakillaridan olingan fikr-mulohazalar tahlil qilindi [6,7].

Qiyosiy tahlil - O'zbekistonning ekstremal va sport turizmi salohiyati boshqa mamlakatlar bilan solishtirilib, uning ustunliklari va kamchiliklari aniqlandi [8,9].

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatdiki, ekstremal va sport turizmi sanoati ko'plab mamlakatlar iqtisodiyotiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Bu turizmning yangi turi yangi ish o'rinlari yaratish, mahalliy hunarmandchilik va madaniyatni rivojlantirish hamda sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish imkoniyatlarini beradi [2,3]. Shuningdek, ushbu yo'nalish ekologik muammolarga e'tiborni jalb qilish va tabiatni muhofaza qilishda muhim rol o'ynaydi [1].

NATIJALAR

O'zbekistonda ekstremal va sport turizmi uchun qulay tabiiy va madaniy sharoitlar mavjud. Tog'li hududlar, cho'llar va qadimiy shaharlar sayyohlarni jalb qilish salohiyatiga ega [4,6].

Miqdoriy ma'lumotlar tahlili shuni ko'rsatdiki, so'nggi yillarda O'zbekistonga ekstremal va sport turizmi bilan bog'liq sayohatlar soni oshgan. Lekin bu sohaning umumiy turizmdagi ulushi hali kam [5].

Sifat tahlili natijalari bo'yicha, mahalliy aholining aksariyati ekstremal va sport turizmini qo'llab-quvvatlaydi va uning iqtisodiy va madaniy ahamiyatini tan oladi [7].

Qiyosiy tahlil O'zbekistonning yaqin qo'shni mamlakatlar bilan solishtirganda ekstremal va sport turizmi bo'yicha infratuzilma, qonunchilik bazasi va marketing sohasida ancha orqada qolayotganini ko'rsatdi [8,9].

TAHLIL VA MUHOKAMA

O'zbekistonda ekstremal va sport turizmini rivojlantirish uchun katta salohiyat mavjud. Mamlakatning tabiiy va madaniy boyliklari, mahalliy aholining qo'llab-quvvatlashi hamda turizmning ushbu yangi turining iqtisodiy va ijtimoiy ahamiyatini tan olish bu sohaga investitsiya kiritishni oqlaydigan omillardir.

Iqtisodiy jihatdan ekstremal va sport turizmi yangi ish o'rinlari yaratish, mahalliy xo'jaliklarga daromad keltirish, tashqi valyuta oqimini ta'minlash imkonini beradi. Masalan, Nepalgiya va Andorra kabi mamlakatlar sport turizmi hisobidan yillik daromadining katta qismini oladi [2]. O'zbekiston ham o'zining alpinizm, chang'i sporti, sayyohlik, uchuvchi kurslar kabi yo'nalishlarini rivojlantirib, iqtisodiy foyda olishi mumkin.

Ijtimoiy tomondan ekstremal va sport turizmi sog'lom turmush tarzini targ'ib qiladi, aholining jismoniy faolligi va mustaqil bo'lishini rag'batlantiradi. Bundan tashqari, ushbu yo'nalish tabiatni asrash va ekologik ongni shakllantirish uchun muhim vosita hisoblanadi. Masalan, Kosta-Rikada ekstremal turizm milliy bog'larni muhofaza qilish maqsadida joriy etilgan [1].

Madaniy jihatdan ekstremal va sport turizmi mahalliy hunarmandchilik va madaniyatni namoyish qilish uchun muhim platformadir. Chet ellik sayyohlar mahalliy urf-odatlar, milliy taomlar va san'at namunalari bilan tanishish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu esa madaniyatlararo muloqotni rivojlantirish va o'zaro tushunishni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, O'zbekistonda ekstremal va sport turizmini rivojlantirish uchun ayrim muammolarni hal qilish zarur. Avvalo, infratuzilma muammosi hal etilishi lozim. Turistlar uchun qulay mehmonxonalar, transport xizmatlari, ovqatlanish joylari va dam olish maskanlarini qurish kerak. Bundan tashqari, xavfsizlik choralarini kuchaytirish, malakali instruktorlar va mutaxassislarni tayyorlash ham muhim ahamiyatga ega.

Qonunchilik bazasini takomillashtirish ham dolzarb masaladir. Turizm sohasidagi qonunlar, nizomlar va standartlar ekstremal va sport turizmining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olishi lozim. Masalan, alpinistlar, chang'ichilar va boshqa ekstremal sportchilar huquqlari va majburiyatlarini belgilash kerak.

Marketing sohasida ham islohotlar kerak. Mamlakatning ekstremal va sport turizmi salohiyatini jahonga namoyish qilish, tematik reklama kampaniyalarini tashkil etish, onlayn platformalardan samarali foydalanish muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, xalqaro hamkorlikni rivojlantirish, boshqa mamlakatlar tajribasidan foydalanish ham foydali bo'lar edi.

Ushbu muammolar hal etilib, zarur chora-tadbirlar amalga oshirilsa, O'zbekiston jozibali ekstremal va sport turizmi markaziga aylanishi mumkin. Bu esa mamlakatning iqtisodiy rivojlanishi, madaniyatining targ'ib qilinishi va aholisi salomatligi uchun katta ahamiyat kasb etadi.

O'zbekistonda ekstremal va sport turizmini rivojlantirish mamlakatning milliy xavfsizligi va xalqaro obro'siga ham ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ekstremalsport turlari shaharlarda joylashgan va tez-tez bo'ladigan hodisalar bo'lgani uchun, bu turizm turi mamlakatning tinchlik va xavfsizlik hududlari ekanligini namoyish etadi. Bundan tashqari, jahon miqyosida mashhur alpinistlar va chang'ichilarning O'zbekistonga tashrif buyurishi va ularga qulay shart-sharoitlar yaratilishi mamlakatning obro'sini oshiradi.

Shuningdek, ekstremal va sport turizmi ayollarning jismoniy faolligi va mustaqilligini rag'batlashda muhim rol o'ynaydi. Ko'plab rivojlangan mamlakatlarda ayollar sport turizmining turli yo'nalishlarida faol ishtirok etmoqda. O'zbekistonda ham ayollar uchun qulay sharoitlar yaratilsa, bu ularga mustaqil bo'lish va o'z qobiliyatlarini namoyish etish imkonini beradi.

Bundan tashqari, aholi salomatligini mustahkamlash va sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish nuqtai nazaridan ham ekstremal va sport turizmi muhim ahamiyatga ega. Aholining jismoniy faolligi oshishi bilan uning salomatligi ham yaxshilanadi, bu esa davlat daromadlarining oshishiga va tibbiy xizmatlar uchun ajratiladigan mablag'larning kamayishiga olib keladi [3].

Eng muhimi, ekstremal va sport turizmi yoshlarni jalb qilish va ularning bo'sh vaqtlarini mazmunli o'tkazishlari uchun imkoniyat yaratadi. Bu esa voyaga yetmayotgan avlod o'rtasida sog'lom musobaqabardoshlik muhitini shakllantirish va jinoyatchilik darajasini kamaytirish uchun muhimdir [2].

XULOSALAR

O'zbekistonda ekstremal va sport turizmini rivojlantirish uchun katta imkoniyatlar mavjud. Tabiiy va madaniy boyliklar, qulaygeografik joylashuv hamda mahalliy aholining qiziqishi shu sohani rivojlantirish uchun mustahkam zamin yaratadi. Shuningdek, ekstremal va sport turizmi orqali mamlakatning iqtisodiy rivojlanishiga,

madaniy merosini targ'ib qilishga va aholining sog'lom turmush tarziga e'tiborini jalb etishga erishish mumkin.

Shu bilan birga, ushbu sohani rivojlantirish uchun ayrim muammolarni hal etish zarur. Avvalo, infratuzilma, qonunchilik bazasi va marketing sohasidagi kamchiliklarni bartaraf etish kerak. Mehmonxonalar, transportva dam olish maskanlarini qurish, xavfsizlik choralari kuchaytirish va malakali kadrlar tayyorlashni yo'lga qo'yish muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, qonunchilikning ekstremal va sport turizmining o'ziga xos xususiyatlarini inobatga olishi va sohaga oid qoidalar ishlab chiqilishi zarur.

Marketing sohasida ham islohotlar talab etiladi. Mamlakatning ekstremal va sport turizmi salohiyatini jahonga namoyish qilish, reklama kampaniyalarini tashkil etish, onlayn platformalardan foydalanish va xalqaro hamkorlikni rivojlantirish dolzarb masalalardir.

Ushbu maqolada bildirilgan tavsiyalar amalda qo'llanilsa, O'zbekiston ekstremal va sport turizmi rivojlangan davlatlar qatoriga qo'shilishi mumkin. Bu esa uning iqtisodiy va madaniy salohiyatini yanada yuksaltirishga, shuningdek aholisining sog'lom turmush tarzini qo'llab-quvvatlashga xizmat qiladi.

REFERENCES

1. Buckley, R. (2010). Adventure tourism management. Butterworth-Heinemann.
2. Kulczycki, C., & Lück, M. (2021). Adventure and Outdoor Tourism. Routledge.
3. Pomfret, G. (2016). Adventure Tourism and Sustainability in the Alps. Routledge.
4. O'zbekiston Respublikasi Turizm va sport vazirligi (2022). O'zbekistonda turizm sohasining rivojlanishi to'g'risida hisobot.
5. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi (2023). Turizm sohasining statistik ko'rsatkichlari.
6. Turdiyev, B. (2021). O'zbekistonda alpinizm va tog' turizmining istiqbollari. Milliy kutubxona jurnali, 2(3), 45-52.
7. Mirzayeva, S. (2022). Ekstremal turizm: Milliy madaniyatni saqlash va targ'ib qilish omili. Ma'rifat jurnali, 4, 23-28.
8. Hashimova, U. (2020). Qozog'iston va O'zbekistonda Chang'i sport turizmi: Qiyosiy tahlil. Iqtisodiyot va biznes jurnali, 1(2), 76-84.
9. Alimov, R. (2021). Ekstremal turizm: Jahon tajribasi va O'zbekiston imkoniyatlari. Xalqaro jurnali, 3(1), 21-29.